

Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

KARAKTER DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ

ISBN 978-605-241-610-5
DOI 10.14527/9786052416105

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2019, Ankara

Yayın-Proje: I. Tual Şekercigil
Dizgi-Grafik Tasarım: Pegem Akademi
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-3411020
Faks: 0312-3413050

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No:26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

1979 yılında Antalya'nın Kumluca ilçesinde doğdu. Antalya Merkez Duraliler İlkokulu'nu bitirdikten sonra Antalya Aksu Öğretmen Lisesi'nde ortaokul ve lise öğrenimini devlet parasız yatılı okuyarak tamamladı. 1996 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümüne başladı. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalında Doktorasını tamamladı. Ulusoy, 2000 yılından itibaren 7 yıl Sakarya ve Ankara illerinde çeşitli ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni ve formatör bilgisayar öğretmeni görevlerinde bulundu. Bu dönem içinde yapılandırmacı yaklaşım ilkelerine göre hazırlanan sosyal bilgiler ders programlarına göre Milli Eğitim Bakanlığı adına hazırlanan Sosyal Bilgiler 4 ve 5. sınıf kitaplarının “yazarlığını ve 5.sınıf kitaplarının komisyon başkanlığını” yaptı. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında Öğretim Materyallerini inceleme Komisyonlarında “Komisyon Başkanlığı ve üyeliği” görevlerinde bulundu. 2 Ekim 2007'de Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2008-2010 tarihleri arasında Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Başkanlığı ve Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcılığı görevlerini yürüttü. 2010 yılında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2010-2011 yılları arasında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevinde bulunan Ulusoy, Haziran 2012'de “Doçentlik” Unvanını, Eylül 2017'de “Profesörlük” Unvanını aldı. Ulusoy evli ve 2 çocuk babasıdır.

Çalışma Alanları: Tarih eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi, değerler eğitimi, ahlak eğitimi, Atatürkçülük konularının öğretimi, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi.

ÖN SÖZ

İnsan yetiştirmek elbette önemlidir. Yetiştirilen insan nasıl olmalıdır? Sorusunun cevabı da bir o kadar önemlidir. Bilinçli, karakterli, ahlaklı, kişilikli, erdemli yani değerlerle yoğrulmuş insan yetiştirmek her toplumun ve devletin temel beklentisi olmalıdır.

Bu nedenle ülkemizde yıllarca “iyi insan yetiştirme” kavramı üzerinde çalışmalar yapılmıştır. 2005 yılından itibaren neredeyse tüm derslerde değerler eğitime yönelik amaç, işleyiş ve baskın değerler belirtmeye başlanmıştır. Bu süreç tabii ki Milli Eğitim Şuralarına da yansımıştır. Özellikle 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurasında “SPOR, SANAT, BECERİ ve DEĞERLER EĞİTİMİ” başlıklı oturumlar gerçekleştirilmiştir. İlk defa “Değerler Eğitimi” üzerine sistematik şekilde kafa yorulmuş, sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Bu süreçten sonra okullarda değerler eğitimi klasörleri, değerlerin yer aldığı değerler eğitimi ağaçları ve ayın değeri uygulamaları gibi çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Ancak değerler eğitimi, karakter eğitiminden hatta ahlak eğitiminden çok farklıymış gibi yanlış anlaşılmalara yol açmaya başlamıştır. Oysa değerler eğitimi karakter eğitimini ve ahlak eğitimini de kapsamaktadır.

Bu çalışmada “Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimini” bir çatı altında ele almaya çalıştım.

Kitabımızı, okul öncesinden-lisansüstü programlara varıncaya kadar eğitim ve öğretimin her alanında istifade edilebilecek bir formatta hazırlamak istedim. Hatta aileler içinde rehber olabilecek bir tarza getirmeye çalıştım. Etkinlik örnekleri ve metin içindeki sorular ile birazda sorgulatmaya çalıştım.

Kitapta;

Karakter ve Karakter Eğitimi Nedir?

Değerlerin Tanımı, Değerler Eğitimi, Değerlerin Sınıflandırılması,

Ahlak ve Ahlak Eğitimi,

Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları,

Ailede, Okulda ve Çevrede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi,

Karakter ve Değerler Eğitiminde Rol Model Olarak Öğretmen,

Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitiminde Genel İlkeler,

İlkokul-Ortaokul Lise Ders Programlarında Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimine Yönelik İşleyişler üzerinde durulmuştur.

İnsan Yetiştirme Düzenimize Olumlu Katkıları Olması Dileği İle...

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Girişten Önce.....	1
Giriş.....	5

1. BÖLÜM: KARAKTER VE KARAKTER EĞİTİMİ NEDİR?

Kişilik/Şahsiyet	15
Erdem (Fazilet)	23
Erdem Nedir?	24
Huy / Mizaç.....	32
Dokuz Tip Mizaç (DTM) veya Dokuz Tip Mizaç Modeli (DTMM).....	34
Karakter Nedir?	39
Karakter Eğitimi	42
Karakter Eğitiminin Tarihçesi	42
Karakter Eğitimi Nedir?.....	52
Karakter Eğitiminin Temel Prensipleri	60

2. BÖLÜM: DEĞERLERİN TANIMI, SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Değer Nedir?	65
Değerlerin Sınıflandırılması.....	78
Değerler Eğitimi Nedir?.....	91
Değer Eğitiminin Amaçları.....	97

3. BÖLÜM: AHLAK VE AHLAK EĞİTİMİ	107
Ahlak	107
Ahlak Nedir?	111
Ahlak Kuralları	117
Ahlak Kuralları Nedir?	118
Ahlak Kurallarının Yaptırımı.....	122
Ahlak Eğitimi	125

4. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI	133
Değerler Eğitiminde Değer Aktarma “Telkin” Yaklaşımı	138
Değerler Eğitiminde “Değer Açıklama” (Değer Ayrımı veya Değer Belirginleştirme) Yaklaşımı.....	141
Değerler Eğitiminde “Ahlaki Muhakeme” Yaklaşımı	145
Değerler Eğitiminde “Gözlem Yoluyla Öğrenme” Yaklaşımı	146
Değer Analizi	147
Örtük Program	149
Model Olma	150
Karakter Eğitimi	151
Hizmet Ederek Öğrenme Yaklaşımı.....	151

5. BÖLÜM: AİLEDE, OKULDA VE ÇEVREDE KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ	157
Ailede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	161
Okullarda Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	182
Çevrede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	192

**6. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİNDE
ROL MODEL OLARAK ÖĞRETMEN.....199**

**7. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK
EĞİTİMİNDE GENEL İLKELER.....211**

**8. BÖLÜM: İLKOKUL-ORTAOKUL VE LİSE DERS
PROGRAMLARINDA KARAKTER,
DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ.....217**

Değerlerimiz.....220
Sonuç.....237

9. BÖLÜM: ETKİNLİKLER.....239

1. Etkinlik: Atatürk'ün Dürüstlüğü239
2. Etkinlik: Başarmak240
3. Etkinlik: Vatan Sevgisi242
4. Etkinlik: Değer Açıklama243
5. Etkinlik: Dürüst Esnaf246
6. Etkinlik: Toplumsal Sorunları Çözüyoruz247
7. Etkinlik: Güçlü Yönlerim ve Niteliklerim248
8. Etkinlik: Hz. Ömer'in Adaleti.....250
9. Etkinlik: Karakter-Değerler ve Ahlak Eğitimi
Amaç Uygulama Sayfası251
10. Etkinlik: Uyum Sorunları: Aile Çatışması254

Kaynaklar.....257

GİRİŞTEN ÖNCE

İnsanlık tarihi boyunca en önemli konulardan birisi “iyi insan yetiştirme” gayreti olmuştur. Nerede yaőtarsa yaőtasin, maddi durumu ne olursa olsun, hangi mesleği yaparsa yapsın toplumun düzenini bozmayan aksine insanlara faydalı-yararlı bireyler her daim istenilen insan modeli olmuştur.

Karakterli ve değerlerini yaőtayan bireyler toplumun güvendiği ahlaklı kiőtilerdir. Toplumda özellikle değerler ve ahlak noktasında gelgitler de yaótanabilmekte insanlar doğru ile yanlış arasında geliğ gitmekte olabiliyor. Hayatımız boyunca ailede, okulda ve çevrede (sosyal medya dahil) karakterimize, değerlerimize ve ahlakımıza yönelik olumlu veya olumsuz mesajlar alırız.

Özellikle filmlerde, dizilerde hatta bazı romanlarda kahramanlar üzerinden insanlara mesajlar verilir. Bu mesajlar öyle bir boyuta gelir ki en ahlak dıőtı, hukuk dıőtı, günah olan davranıőtı bile “yapmasaydı daha mı iyi olacaktı sanki, Őu sebepten yaptı, yaptı ve can kurtardı gibi” özellikle hayati konularla iliőtikendirerek normalleőtirme süreçlerinin iőtendiđini görürüz.

Örnek 1:

Hatırlayalım; “bir dizi de çocuğu hasta olan anne, çoğunun tedavisi için gerekli parayı patronundan istiyor, patronu da kadının istediği yüklü miktardaki parayı vermek için bir gece kendisi ile birlikte olmasını teklif ediyordu” günlerce televizyonlarda ve magazin programlarında bu konu tartışıldı. Yapılan ahlaksız teklif için;

- hayatın gerçeği, böyle şeyler olabiliyor,
- kadın ne yapsın çocuğunun hayatı tehlikede fedakârlık yapıyor,
- adam, kadının parayı neden istediğini bilmiyordu, hoşlandı, kadını test etti,
- adam fırsatçılık yaptı, kadınla bu sayede birlikte oldu,
- adam kendini tatmin etti,
- anne olmayan anlayamaz,
- kadını bu hale düşürenler utansın,
- sosyal devlet anlayışı şart, aksi halde bu ve benzeri olaylar yaşanır/yaşanabilir,
- insanlık ölmüş, her şeyin bir bedeli olmak zorunda mı?
- böyle bir birliktelik yaşanmasa da zor durumda kalıp organını satan insanlar da olabiliyor gibi bir sürü yorumlar yapıldı.

Sonuç; kadın parayı almak için patronuyla birlikte oldu. Bu durumu genelleyip zenginlere saldıranları da gördük, kadınlara hakaret edenleri de gördük. Kadını, çocuğunun hayatını kurtaran bir kahraman anne figürü olarak göstermeye çalışanlar da oldu.

Olaya hukuken yorum yapanlar da oldu. Patronu ile kadının birlikte olmasında hukuka aykırılık yok, bir sorun olamaz, adam tacizde bulunmadı, kadın kendi rızası ile kabul etti.” diyenlerde oldu. Kadın ve patron birbirinden şikayetçi değil, adliyeye intikal eden bir süreçte yok yani hukuk kurallarına aykırılık yok açıklamaları yapıldı.

Dizi de ki senaryoyu beğenelim beğenmeyelim aslında orada sadece dizide ki o sahnenin üzerinden insanlığın, insanlığını sorgulanması için bir fırsat sunulmuştu.

Her başı dara düşen hukuka aykırı değil diye her davranışı yapabilir mi?

Ahlak kurallarının ve dinin kabul etmediği bir davranışı insanların görmediği bir yerde yapmak insanları ne kadar rahatsız ediyor?

Çocuğunun hayatını kurtarmak için böyle bir yola başvurmak zorunda kalan anne iyi bir anne mi? Kötü bir anne mi? Neden?

Baş her dara düşen bu ve buna benzer davranışlar yaparak çözüm bulursa toplumda ne gibi durumlar ortaya çıkar? Niçin?

Sosyal devletçilik anlayışında böyle olaylar yaşanır mı? Niçin?

Sosyal devletçilik alanında önemli adımlar atılabilmesi için ekonominin de güçlü olması etkili olacaktır. Ekonomik sıkıntılardan dolayı devlet bazı alanlarda yeteri kadar harcama yapamıyor ise vergisini ödemeyenler, devletin malını haksız kazançla ele geçirenler bu durumdan sorumlu mudur? Neden?

Anneye ‘neden böyle bir yola başvurdu, keşke böyle bir şey yapmasaydın’ denildiğinde, anne; ‘çocuğumu göz göre göre ölüme mi terk etseydim demesi’ annenin yaptığını haklı gösterir mi? Niçin?

Sizce anne iyi mi? Kötü mü? Niçin?

Bu soruları çoğaltmak mümkündür. İnsanlar hukuka yansımada, şikâyet olmadan bazı olumsuz ve kötü davranışları kendi aralarında kapatabilir. Bu durum yapılanın kötü olmadığı anlamına gelmez.

Örnek 2:

Aniden hastalanan ve yere yığılan bir kişi hemen acile kaldırılıyor ve yanında hiç akrabası yok. Doktorlar inceleme, muayene ve tetkik yaptıktan sonra hastanın hayati tehlikesinin olduğunu fark

ediyorlar ve hemen ameliyata alınması gerektiğine karar veriyorlar. Ameliyat başlamadan önce yönetmelik gereği hastaya 'Aydınlatılmış onam' denilen hasta bilgilendirme formunun imzalatılması gerekmektedir. Hastaya hastalığı ile ilgili bilgi verilirken risklerden de bahsedilmesi gerekir. Kalp krizi riski olan hastanın yanında refakatçisi ve akrabası da olmadığından, doktorlar düşünüp tartışıp 'böyle bir süreçte hastaya kalp krizi geçirmişsin hayati riskin var, sorun o kadar ilerlemiş ki ameliyata rağmen masa da kalma ihtimalin de var demeli midir?

Hastanın morali bozulmasın diye yasal olarak imzalatılması gereken evraklar imzalatılmadan hasta ameliyata alınsa ahlaken, dinen ve hukuken doğru bir davranış olur mu? Niçin?

Doktorlar, hastaya durumunu tüm gerçekliği ile anlattıkları anda hasta olan kişi iyice strese girse ve orada can verse; doktorlar, yasal süreci uyguladık, biz görevimizi yaptık, hastanın bilgi edinmesi ve onay vermesi gerekiyordu, bizim vicdanımız rahat demesi sizin için ne anlam ifade eder? Neden?

Her doğru her yerde söylenir mi?

Doğruyu söylemek suç mu?

GİRİŞ

Aşık Paşa'ya göre iyi bir insan ve iyi bir meslek mensubunun yetiştirilmesi toplumların ayakta kalması ve geleceğinin devamlılığı için olmazsa olmazdır. Bunun için bilim şarttır. Çünkü Aşık Paşa'ya göre bilim, iyi ve yararlı bir bireyin eğitilmesinde çok gereklidir, bilim aklın meyvesidir. Bu sebeple eğitimde zirveye çıkmak için bilimden faydalanmak şarttır. Bilimden faydalanırken de iyi bir yol göstericiye ihtiyaç vardır, yani öğretmene. Aşık Paşa'ya göre bilinçli bir insan; dünyevi anlamda iyi bir insan, bilgiye ulaşan nitelikli meslek sahibi olmanın yanında ahiret hayatını da mamur hale getirmek için çaba sarf eder. Aynı zamanda iyi bir insan olmak, iyi bir meslek sahibi olmak, bilgiyi iyi şekilde kullanmak insanları hem dünyada mutlu eder hem de başkalarına faydası dokunduğu için ve başkalarına zarar vermediği için Allah'a ulaşmada ve Allah katında iyi bir kul olma imkanı sunar (Akyüz, 2001).

Birçok eğitimde, seminerde, konferansta “*Nasıl bir çocuk yetiştirmek istersiniz? Çocuğunuzun nasıl bir yetişkin / insan olmasını istersiniz? Yeni nesil çocuklar nasıl olmalı?*” gibi sorular alıp başını gidiyor.

Sunumu yapan insanlar tabi ki soru sorup düşündürecek, aldıkları cevaplara göre sunumu yönlendirecektir. O halde bu sorular gayet normaldir. Aşağıdaki soruları sormakta da fayda vardır:

- İyi bir meslek sahibi mi? / Meslek sahibi olsun da nasıl olursa olsun mu?

1 Aşık Paşa'nın ifade ettiği bu düşünce neden önemlidir? Çünkü 1271 (1272)-1333 yılları arasında yaşamış bir aydının (Arapça-Farsça-Ermenice ve İbranice bilmektedir) eğitime, ilime ve insana yüklediği anlam günümüzde bile kendisini kabul ettirmektedir.

- İyi bir anne-baba mı? / Anne-baba olsun da nasıl olursa olsun mu?
- İyi bir vatandaş mı? / Yaşasın da nasıl yaşarsa yaşasın mı?

Kim ister ki çocuğu kötü bir insan olsun. Herkes iyi bir çocuk ister. Özgüveni olan, yalan söylemeyen, adil, merhametli, saygılı, hoşgörülü vb. Böyle yetişen bir çocuk iyi de bir meslek sahibi oldu mu hem ülke hem de dünya için insanlık için o kadar değerli olur.

Değerli demişken ve birçok özellik saymışken özellikle 2004'ten sonra Türkiye'de sıkça duymaya başlanılan "değer" kavramına bakmakta fayda vardır.

Değerli çocuk, değerli birey, değerli insan, değerli müşteri, değerli veli, değerli yolcu kısacası hayatımızın her alanında "değer" var artık. Aslında güzel bir şey, her şeyin maddiyata dönüştüğü maneviyattan ve insanıyetten uzaklaşmaya başlandığı milenyum çağında değerlere bu kadar önem vermek.

Eğitim için ne demişti Aşık Paşa; iyi bir insan, iyi bir meslek sahibi. Yani toplumun kabul edeceği olumlu davranışları eğitimle almalıyız. Çünkü eğitim kişisel ve toplumsal davranışları geliştirir. Eğitim ve bilim, madde temelli ve materyalist çizgide olmadan insanlığa faydalı olacak şekilde yönlendirilmelidir.

Değerlerin tanımına geçmeden önce tarih boyunca insanların en çok değerler üzerinden savaştırıldığını ve çatıştırıldığını bilmekte fayda vardır. Güngör (1992, 178)'e göre tarihte birçok cemiyet ilimsiz yaşamıştır ancak dinsiz yaşamamıştır.

Yani insanlar inanç kavramını değerli kılmışlardır, ancak başkaları kendileri gibi inanmadı diye de savaşmaktan kaçınmamışlardır. Kendi gibi düşünmeyenleri ve inanmayanları "kötü" olarak nitelendirip yok etme yolunu seçmişlerdir.

Değer boyutunda en çok tartışılan, saldırılan, erozyona uğrattılan, üzerinde spekülasyonlar yapılan kavramların başında "din" gelmektedir. Öyle ki tarih boyunca din üzerinden yapılan mücadeleler hep var olmuştur.

Dinlerin, bazen hürriyet ve kardeşlik duygularını geliştiren barışçı bir atmosfer oluşturduğu bazen de zulüm ve dehşet vasıtası olarak kullanıldığı görülmüştür. Putperest Roma ilk Hristiyanlara karşı çok zalim ve acımasız davranıyordu. Roma yıkılınca bu zulüm sona erdi. Fakat bir süre sonra Hristiyanlar dünyevi kudreti ele geçirince çok sıkı ve müsamahasız bir rejim tatbik etmeye başladılar. Zamanla Katolik Kilisesine karşı Protestanlar karşı çıkmaya başlayınca, Katolikler, Protestanlara ilk Hristiyanların gördüğü zulüm ve işkenceyi yapmaya başladı. Bu şiddet karşısında hürriyet ve adalet isteyen Protestanların zamanla kendileri de güçlendikçe başkalarına kendilerine yapılanların benzerlerini yapmaya başladı. İki cihan harbi arası Avrupada Nazizm ve Komünizm çıktı. Yıllarca Avrupa Komünizmle mücadele ve çatışma yaşadı (Güngör, 1992; 176).

Roma İmparatorluğu Hristiyanlığı önce kendisi için tehdit gördü, sonra Hristiyanlığın savunucusu olup tüm dünyaya din üzerinden hüküm sürmeye çalıştı. Haçlı Seferleri sırasında binlerce Avrupalı (özellikle fakir, yoksul kesim ağırlıklı) Kutsal topraklar için savaşıyoruz diye Kudüs ve Anadolu'ya saldırdı, başka inanca sahip insanların toprağını ele geçirmek istedi. Önce kendisi için tehdit gördüğü Hristiyanlara saldıran bir devlet daha sonra Hristiyan oluyor, böylece Hristiyan dünyasının lideri olmak istiyor, dini siyasi güç olarak kullanıyor, ardından başka dine inanan insanlara yaşama hakkı vermemek için yıllarca savaşıyor.

Slogan, “değerlerimiz için savaştık.”

O zaman iyi ve kötü kavramı “kime göre?” “neye göre?” değişiyor. Çıkar ve menfaat varsa değerler üzerinden rant varsa materyalist anlayışla fırsatçılığı (oportünistliği) kendine değer olarak atfedebiliyor. Bu işleyiş (menfaatçi-oportünist zihniyet) özellikle tarih, siyaset ve bürokrasi gibi alanlarda kendisini daha iyi hissettiriyor.

Değerler eğitimi ve karakter eğitimi Türkiye’de özellikle 21. yüzyılın başında eğitim sektöründe en çok kullanılan kavramlar arasında yer aldı. Empati, drama, çoklu zeka, yapılandırmacı yaklaşım,

multimedya kullanımı, öz yeterlilik, iş sağlığı ve güvenliği, toplam kalite yönetimi gibi birçok popüler kavram eğitim camiasının yanında şirketlerin de gündemine oturdu. Bu kavramların hemen hepsi değerler eğitimi ile de ilişkilendirilmeye başlandı.

Buradaki amaç nedir? Cevap: Arz ve talep dengesi neyi ister ise aslında amaç odur.

Şöyle YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'ne yukarıdaki kavramları anahtar kelime olarak girince karşımıza yüzlerce tez çıkmaktadır. Örneğin; "empati" kavramını arayınca 2018 Aralık itibari ile 372 tez karşımıza çıkıyor. Sistemde kayıtlı ilk tez 1991 yılında yazılmış, 1997'den sonra sayı artmaya başlamış, 2000 yılından itibaren daha artmış. 2016 yılında 36 tez, 2017 yılında 33 tez, 2018 yılında (Aralık) itibari ile 38 tez yazıldığı görülmektedir.

Okulda, evde, iş yerinde, sokakta vb. empati kurmanın önemi anlatılıyor. Yapılan çalışmalarda ön-test son test (kontrol grubu-de-ney grubu) yapılanlarda özellikle empati kuranların daha iyi iletişim kurduğu, daha iyi anlaştığı gibi sonuçlar görülüyor. Sonuç keşke te-lerdeki gibi iç açıcı olsa. İnsanlar bırakalım birbirini anlamayı, ken-dini anlamaktan bile aciz sözünü duyuyor muyuz? Neden empati kuramıyoruz? Empati kuralım, birbirimizi anlayalım gibi feryatları duyuyor muyuz?

O halde topluma yansımayan bir şeyler var. Ama neredeyse tüm ders programlarında, ders kitaplarında (okul öncesinden-üniversi-teye kadar) empati ile ilgili bilgiler veriliyor, etkinlikler yapılıyor. Hatta sosyal bilgiler ve tarih derslerinde tarihsel empati bile anlatı-lıp, öğrencilere uygulanıyor.

Şimdi de bir diğer popüler kavram olan "drama"ya bakalım. YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'ne "drama" kavramını aratınca 2018 Aralık itibari ile 686 tez karşımıza çıkıyor.

Sisteme kayıtlı ilk tez 1986 yılında yazılmış. 1996 yılından sonra drama ile ilgili tez yazımında artış başlamıştır. 2016 yılında 47 tez, 2017 yılında 45 tez, 2018 yılında (Aralık) 34 tez yazıldığı görülmek-tedir.

YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'ne 2018 Aralık itibari ile "değer" kavramı yazıldığında 40990 tez karşımıza çıkıyor. Tabii kavram "değer" olarak girilince, değerlendirme, katma değer, ekonomik değer, mali değer, marka değeri gibi kavramlar da karşımıza çıkıyor. Bu sonuç bizi yanıltabilir. Çünkü bu tezlerin birçoğu değer eğitimi ile ilgili değildir.

YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'ne 2018 Aralık itibari ile "değerler eğitimi" diye arattığımız vakit 153 tez, "değer eğitimi" diye arattığımızda 23 tez, "ahlaki değer" 20 tez karşımıza çıkmaktadır.

YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'ne 2018 Aralık itibari ile "karakter eğitimi" kavramı yazıldığında 41 tez görülmektedir.

Bu istatistiki bilgiler neden önemli diyecek olursanız; popüler konular ve gündemi yakalama, eğitimde güncellik önemlidir. Ancak birbirinin tekrarı olan çalışmalar veya çalışmaların içinde birbirine benzer, hatta bazen neredeyse aynı olan içerikleri görmek ise dikkat edilmesi gereken konulardan biridir.

Drama ile değerler eğitimi, drama ile karakter eğitimi gibi konular ve başlıklar hatta sunumlar sıkça duyulmaktadır. İki popüler konu (drama/değerler-drama/karakter) üzerinde insanlara faydalı çalışma ve sunumlar yapmak gerçekten çok önemli bir görevdir. Ancak sadece popüler konu olduğu için internette iki sunum indirip veya emek vererek hazırlanmış bir sunumu kopya edip başka yerlerde sunma eylemini de sıkça duyuyor olmak üzücü bir durumdur.

Halka yararı olmayan, halkta olumlu ve istendik davranışa dönüştürmeyen ilim ve bilim fayda sağlamış sayılmaz. Özellikle eğitimden bahsediyorsak kesinlikle toplum için, ülke için, insanlık için fayda sağlamalıdır.

Günümüzde gelişen teknolojinin sosyal hayata etkisi kaçınılmaz olmuştur. Özellikle sosyal medya aracılığı ile dünyada var olan farklı kültür, yaşantı ve kişi ile etkileşim kurulabiliyor. Maalesef bu etkileşimin olumlu yönlerinden ziyade olumsuz yönleri insanları etkilemektedir. Tüketim toplumu olma yolunda hızla ilerleyen top-

lumlar, özentî, gösteriş, israf, kolayca alışma, borçla yaşama, bananeçilik, çıkarçılık, vurdumduymazlık gibi olumsuz tutum ve davranışları daha fazla sergiler oldu. Uyuşturucu kullanma yaşının sürekli düşmesi, ortaokul öğrencilerinin bile yasaklı maddelerle tanışabilmesi, gençlerin kandırılıp geleceklerinin çalınması, taciz olaylarının bitmemesi, şiddetin her alanda (eğitilmiş-eğitimsiz fark etmeksizin) kendisini göstermesi, toplumsal baskıların artması, intihar olaylarının yaygınlaşması, genç yaşta tükenmişlik sendromunun artması, gelecek kaygısı, kültürel yozlaşma, milli ve manevi değerlerden uzaklaşma, suç oranlarının artması, mutluluk ve huzur ortamlarının yerini mutsuzluğa bırakması gibi durumlar insanlığın ve toplumların geleceği adına olumlu bir tablo çizmemektedir. Bu olumsuzlukları aşabilmenin en önemli aracı şüphesiz eğitimidir. Eğitim ile birlikte insani değerleri ve insanca yaşamayı anlatabiliriz.

Dünyacılık, dünyaya tapma, hazcılık (hedonizm), oportünist, narsist-benmerkezci-kibirli davranışlar insanları insanlığından uzaklaştırır. Oysa insanlar bir arada yaşamaya ihtiyaç duyar, sosyalleşmeye ihtiyaç duyar. Bu süreçte insani değerlere sahip olan bireyler birbiri ile daha çabuk iletişim kurar ve etkileşim daha sağlıklı olur.

Özellikle 20. yüzyılda daha da hızlanan ve 21. yüzyılda da kendisini net şekilde gösteren kültür emperyalizmi ve kültürel yozlaşma kavramları toplumlar için büyük bir tehdit unsurudur.

Toplum ve devlet ne bekler? Özünde milli-manevi değerlerini özümseyen ve yaşayan bunun yanında evrensel değerleri de kendi kültürünü ve inancını kaybetmeden yaşayan bireyler yetiştirmek ister. Yani bireylere milli değerleri mi tercih ediyorsun yoksa evrensel değerleri mi tercih ediyorsun? gibi anlamsız sorular sorulmamalıdır. Bu konu toplumda maalesef çokça karşımıza çıkıyor. Dünyada demokrasi ve ekonomi alanında en gelişmiş ülkeler dahil hiçbir ülke kendi değerlerini terk edip sadece evrensel değerleri savunan bireyler yetiştirmek istemez. Şöyle bir düşünelim kendisini tanımayan, kendine faydası olmayan başkasına fayda sağlar mı? Önce kendi

kültürünü bilen ve bunun yanında başka kültürleri tanıyan bireyler yetiştirmek oldukça önemlidir.

Bunun için toplum özellikle tarih bilimi sayesinde değerlerini bilerek, kuşaklar arası kültür ve değer aktarımını sağlıklı şekilde gerçekleştirmelidir. Milletler, devamlılığını sağlamak için eğitim ve tarih bilincini genç nesillere aktarmak zorundadır. Ülkemizde bu durum 2004 yılından itibaren pilot uygulamalarda da görüldüğü gibi ilkokul birinci sınıftan itibaren lise son sınıfa kadar neredeyse tüm ders müfredatlarına konan değerler eğitimi kazanımları ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu süreçte özellikle sosyal bilgiler ve tarih, hayat bilgisi, Türkçe dersleri başta olmak üzere birçok derste değerler eğitimine yer verilmesi oldukça önemlidir.

1. BÖLÜM

KARAKTER VE KARAKTER EĞİTİMİ NEDİR?

“Karakter kalımsal değildir. İnsanlar yaşantılarına göre karakterlerini şekillendirirler. Günlük menfaatler karakterleri şekillendirebilir.”

Eğitim alanında özellikle son yıllarda çokça karşımıza çıkan “popüler” kavramlardan birisi de “karakter eğitimi”dir. Karakter eğitimi de değerler eğitimi gibi insanın topluma ve insanlığa faydalı olabilmesini temel alır. İnsan doğuştan bazı yeteneklere sahiptir. Bazı insanlar sanata yatkındır, bazıları şairliğe, bazıları liderlik yeteneği ile dünyaya gelir. Bir zamanların popüler kavramı olan çoklu zekada da belirtildiği gibi insanlar farklı zeka türlerine sahip olabilir. İster dünyanın en zeki insanı olarak doğsun, isterse en yetenekli insanı olarak doğsun; herkesin beceri, yetenek ve kabiliyetlerini geliştirmek için eğitime ihtiyacı vardır. Resim yeteneği olan bir çocuğa bu alanda eğitim verilirse daha da başarılı olup, ünlü bir ressam olabilir. Ezber yeteneği olan birisi eğitim aldıktan sonra iyi bir hafız olabilir. Sesi güzel olan birisi eğitim alıp ünlü bir ses sanatçısı olabilir. Bu yeter mi? Tabii ki hayır. Çünkü iyi bir ses sanatçısı, iyi bir hafız, iyi bir ressamdan aynı zamanda iyi bir insan olması da beklenir. Aslında toplumun ve insanlığın beklediği hangi işi yaparsan yap iyi bir insan ol, anlayışında birleşir.

Şu ifadeleri birilerini eleştirirken sıkça duyarız: “Okumuş ama adam olamamış, ben sana akademisyen, doktor, öğretmen, hâkim, polis vb. olamazsın demedim, ben sana adam olamazsın dedim.” Bu ve benzeri ifadeler de karşıdaki kişinin huyu, şahsiyeti, mizacı, as-

ında karakteri eleştirilmektedir. Toplumun iyi karakterli, erdemli, ahlaklı, mizacı ve huyu düzgün kişiliklere ihtiyacı vardır. Bunun için eğitim ve öğretimin temelinde hem bilgiyi vermek hem de edinilen bilgiyi olumlu davranışa yani toplumun ve insanlığın istediği davranışa dönüştürmek esas olmalıdır.

İnsanlığa genel olarak bakacak olursak, gerek maddiyatçılığın ağır basıp maneviyattan uzaklaşma gerekse küreselleşme ve bireyselleşme kavramlarının etkisiyle insanların birbirlerinin problemlerinden uzaklaşması “bananecilik, vurdumduymazlık, görmezden gelmecilik, dünya malının tatlı gelmesi” gibi durumlardan dolayı ahlaki boşluklar oluşmaktadır. Tüketim ve sermaye kültürü insanların hem ekonomik yönden bitmesi ve tükenmesine hem de ahlaki yönden/kültürel yönden bitmesine ve tükenmesine neden olmaktadır. Özentî kültürünün ve popüler kültür adı altında özellikle sosyal medyanın da etkisiyle sergilenen ve daha fazla beğeni ve ilgi gören birçok davranış ahlaki yozlaşmayı da beraberinde getirmektedir. Unutulmamalıdır ki bir ülkede meydana gelen ahlaki çöküş zamanla tüm insanlığı etkileyecektir.

Toplumlarda yaşanan ahlaki sorunlar ve çözümler milli (ulusal) ahlak anlayışı/milli (ulusal) değerleri ön plana çıkarırken aynı zamanda dünya genelinde yaşanan ahlaki boşluk ve çözümler insanları evrensel ahlaki değerler ve evrensel insani değerleri ortaya koyma konusunda zorlamaktadır. Bu nedenle “karakter eğitimi”, “değerler eğitimi” ve “vatandaşlık eğitimi” önemli kavramlar olarak literatürde daha fazla yer almaya devam etmektedir.

Gerek özel şirketler gerek toplum gerekse bürokrasi eğitim-öğretim sürecinde yetiştirilen bireylerin iyi bir iş erbabı ve iyi bir insan olmasını bekler. Yani ahlaklı, karakterli ve değerlerine sahip çıkan bireyler yetiştirmek önemli bir hal alıyor.

Karakter eğitimi ve değerler eğitimi dediğimizde akla gelen en önemli temel kavramlardan kişilik/şahsiyet, ahlak, huy, mizaç ve erdem kavramları üzerinde de durmakta fayda vardır.

“Karakter” ve “karakter eğitimi” kavramına geçmeden önce değerler eğitimi ve karakter eğitimi anlatırken ele almamız gereken bazı kavramlara da kısaca yer verelim.

Kişilik/Şahsiyet

Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır. (Ahzab Sûresi, [33:21])¹

Hız. Peygamberimiz (s.a.v.) İslam'a davet için gittiği Taif'te, Taifliler tarafından taşlandı. Resulullah'ın mübarek vücudu ve ayakları kan içinde kaldı. Vücuduna isabet eden taşların açtığı yaraların acısı yürümesine engel olur hale geldi. Resul-i Ekrem, zaman zaman oturmak zorunda kaldı. Taifliler her seferinde Hız. Muhammed'i zorla ayağa kaldırarak, yeniden yaralı vücudunu ve ayaklarını taş yağmuruna tutuyorlardı. Peygamber Efendimiz ızdırap içinde iken, taşlarıyla beraber kakhahalar da savuruyorlardı. Kendisini taşıyarak kovalayanları helak etmek için izin isteyen Cebrail (a.s.)'in isteğine karşı Hız. Peygamberimizin, “Ya Rabbi, kavmimi doğruya ilet, onlar bilmiyorlar” deyip müşriklerin doğru yola, hidayete erişmesini istemesi ve müşriklerin neslinden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ibadet edecek bir nesil ortaya çıkarmasını isteyen duasındaki amacın; Peygamber Efendimizin gayesinin insanları beddualarla yok etmek, belâ ve musibetlere uğratıp perişan etmek değil, şefkat ve merhamet ile saadete erişmelerini sağlamak olduğunu görüyoruz.

Dünya tarihinde merhamete ne kadar ihtiyaç var. Küçük bir çıkar çatışmasında bile yalan dolanlarla insanların ve ailelerin hayatlarının mahvedildiği dünyada; saldırıya, şiddete ve hakarete maruz kalan ve istese o kavmin helak edileceğini bilmesine rağmen Allah'tan merhamet isteyen bir Peygamberin ümmetleri iftira, yalan, alavere-dalavere peşinde koşmamalıdır.

Bir kadın hırsızlık yaptığında o kadının affedilmesi için aracılık yapan sahabeye: “Vallahi hırsızlık yapan Muhammed’in kızı Fatıma da olsa onu da cezalandırırdım” diyen bir Peygamberin adalet duygusuna ihtiyaç duyuyoruz. Toplumları ayakta tutan en önemli değerlerden birisi adalettir, özellikle de idarecilerin adaletli olması.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. İslam inancına göre güzel kişilik/şahsiyet için en güzel örnek ve rehber Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir.

Toplumda, “şahsiyet sahibi insan, şahsiyetsiz insan” ifadesini çok duyarız. Burada söylenen şahsiyet kavramı; artık o kişinin duygu, düşünce ve davranışlarının kalıplaşmış halinin yani alışkanlık haline gelmiş davranışlarının adlandırılmasıdır. Yani bireyi diğerlerinden ayıran, farklı kılan duygu, düşünce, davranış, beden ve zihin özelliklerinin tümüne kişilik/şahsiyet denir.

Bir kişiye “karakter analizi testi” yapılırken sorulan ilk sorulardan birisi “nasıl bir kişiliğe sahipsiniz?” sorusudur. Çünkü kişilik insanların karakterinin en önemli parçasıdır.

Aslında şahsiyet kelimesi insanların toplumsal niyetlerini ve değerlerini sorgular. Bir kişiyi şahsiyetli veya şahsiyetsiz olarak nitелеmek, onun niyet ve davranışlarına yüklediği değerlerini değerlendirmektir. Bir kişinin benliğinin, ruh halinin dışarıya yansımaları, aktarılması ve eyleme dönüşmesi şahsiyetini yansıtır. “Kişiliğime laf ettirmem” diyen bir kişi kendisinin değer yargılarına ve şahsiyetini oluşturan duygu ve düşüncelerine müdahale ettirmek istemediğini belirtiyordur. Zayıf karakterli denilen bir kişinin şahsiyeti/kişiliği, ahlaki değerleri toplum tarafından kabul görmeyen niteliktedir. Burada kişinin düşünceleri de eleştirilebilir ancak daha çok davranışları eleştirilir.

Şahsiyet, insanın iyi ve kötü davranışlarının tümüdür. Mizaç ve karakterle yakından ilgilidir. Gelişmeyle değişen yanları olduğu gibi belli bir oranda süreklilik taşıyan yanları da vardır (Hançerlioğlu, 1988; 229).

Kişilik, insanların yaşadıkları hayat ve sürdürdükleri ömür içinde ortaya koydukları bütün davranışların ve sahip oldukları özelliklerin toplamıdır. Bu davranışların bir kısmı, fiziksel özellikler, toplumsal özellikler ve ruhsal niteliklerden kaynaklanır. Kişilerin yaşı, cinsiyeti, bedeni ve fiziki görünümü gibi beden ve biyolojik yapılarına ait olan kişilik özellikleri vardır. Bunun yanında sosyal kurallar, ilkeler, değerler, sosyal ilişkiler, iletişim tarzı gibi kişilerin içinde yaşadıkları toplum kültürünün onlara öğrettiği davranış kalıpları ile ilgili özellikler de kişilik özelliğini yansıtır. Kişiliğin, en alt ve derin tabakası olan ruhsal niteliklerde ise kişilerin iyilik, güzellik, dürüstlük veya kötülük, çirkinlik, yanlışlık gibi “tabiat” ve “öteki insanlar” ile ilgili bakış açıları bulunmaktadır (Eroğlu, 2009; 202).

Güngör (1998)'e göre kişilik (şahsiyet), her insanın kendine özgü davranış eğilimlerinin dinamik bir bütünüdür. Bu eğilimlere şahsiyet vasıfları “uysallık, saldırganlık, içine kapanıklık, duygusallık gibi” iken Şentürk (1997, 54)'e göre şahsiyet, bir kişiyi diğerlerinden ayıran ve onu kendisi yapan özelliklerin meydana getirdiği yapı olarak tarif edilir.

İnsanın doğuştan bir şahsiyeti/kişiliği olur, soya çekim de şahsiyetin şekillenmesinde etkilidir. Ancak eğitim ve içinde bulunduğumuz toplum ahlaki şahsiyetimizi etkilemektedir, bunun için çocuklara ve gençlere iyi bir ahlak, karakter ve değer eğitimi verilmesi gerekmektedir. Güngör (1998)'ün de belirttiği gibi, insani şahsiyeti ne sadece ana-baba yoluyla geçen irsi özelliklerden, ne de sadece toplum içinde öğrenilen davranış kaidelerinden ibarettir.

Psikologların üzerinde uzlaşmaya vardığı tek bir kişilik tanımı yoktur, diyen Cüceloğlu (1992, 404)'na göre kişilik; bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir.

Türk Dil Kurumu'na göre “kişilik”; bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünüdür yani “şahsiyet”tir.

(“Birbirinden çok farklı kişiliklere sahip insanlar, zamanlarının büyük bölümünü bir arada geçirmek zorundaydılar.” - A. Ümit)

İnsanlara yakışacak durum ve davranış, herhangi bir kişi için, herhangi bir kişiye yetecek miktarda olan. Herhangi bir sayıda kişiden oluşma durumudur.

(“Biz kadın, kız ve çocuk, on altı kişilik bir kabile olduk.” - A. Gündüz) anlamlarında kullanılmaktadır.

Türk Dil Kurumu’na göre “şahsiyet”; kişilik, kişi, belirgin özellik, olarak tanımlanmaktadır.

“Bütün tesadüfler benim hayatım üzerinde toplandı, şahsiyetim üzerinde müessir oldu.” - E. İ. Benice

“Artık okuyucular için mühim bir şahsiyet olmaya başlamıştım.” - H. E. Adıvar (www.tdk.gov.tr).

Cüceloğlu (1992, 404)’na göre kişilik “şahsiyet” kelimesinin karşılığı olarak dil kuralları bakımından yanlış üretilmiş bir kelimedir. “Bu araba kaç kişilik?” cümlesinde yer alan kişilik bu cümlede doğru olarak kullanılmış olup, şahsiyet anlamında kullanılmamıştır.

İngilizce	Geleneksel Türkçe	Yeni Türkçe
Person	Şahıs	Kişi
Personal	Şahsi	Kişisel
Personality	Şahsiyet	Kişisellik

Kişilik, “bireyi başkalarından ayıran; bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bütünüdür” (Senemoğlu, 2013: 72). Canbolat (2008)’a göre ise kişilik, kelime kökeni itibariyle Türkçemizin sadeleştirilme çalışmaları sırasında “kişi” kökünden türetilmiş bir kelimedir. Eski dilde bunun karşılığı “şahıs” kökünden gelen “şahsiyet”tir. Kişilik, bireyin sahip olduğu ve tüm hayatı boyunca kullanageldiği, yaşamın bütün alanlarına hâkim olan temel düşünce, duygulanım ve davranış kalıplarını tanımlar. Her insanın zorluklar karşısında takındığı bazı tutumlar ve sergilediği savunma mekaniz-

maları vardır. İşte bu savunma mekanizmalarından hangisini ya da hangilerini kullanıyor olduğu ise kişilik yapısının özelliklerini ortaya koyar. Dışarıdan bakınca davranışlar ve düşünce biçimleri görülür. Ama dışı yansıyan her bir davranış ya da düşünce kalıbının içsel (deruni) dinamik bir temeli vardır. Kişiliğin gelişiminde genetik özellikler önemli rol oynar. Buna ilişkin kanıtlar ve gözlemler vardır. Çocukluk döneminin ilk 5-6 yılında pek çok özellik yerli yerine oturur. Buluş çağı olarak halk arasında ifade edilen ergenlik döneminden geçerken kişilik özellikleri bir kez daha gözden geçirilir. Bu dönemin hormonal etkileri ile kişilik özelliklerinin biyolojik temeli üzerinde rötuşlar yapılır. Bu süreçte özellikle ebeveynler uyanık olmalı, doğru davranmalı ve çocuklara iyi örnek olmalıdırlar.

Her insan, kendine özgü kişisel özellikler göstermekle birlikte türüne özgü genel özellikleri de yapısında bulundurur. Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir. Bundan dolayı o insanın kalıtsal gizli güçleriyle içinde yaşadığı çevre değişkenlerinin etkileşiminin ürünüdür. İnsanın kişiliğini oluşturan özellikler, bir bütünlük oluşturur ve kişiye özgü olduğu bilinecek denli süreklilik gösterir, kendine özgü olduğu için insanı başka insanlardan ayırt eder. Özü benlik (ego) olan kişilik birbiriyle tutarlı ve dinamiktir. Dolayısıyla kişinin davranışının kaynağı da benliktir. Sayılan bu özellikler, yapılanmış bir örüntüdür. Kişiliğin temel işlevi, çevresini oluşturan etmenlerle ilişki kurarak ferden çevresine uyumunu sağlamaktır. Kişiliğin yapılanmış örtüsü içinde, kişilik özellikleri, karşı karşıya kaldığı ya da ilişki kuracağı çevre etkenlerinin durumuna göre kendini yeniden düzenler. Kişilik bireyin, biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve toplumsal bütün özelliklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine alan ve bu özelliklerin birbiriyle karşılıklı münasebetlerine tabi bir bütün ve ahenktir (Biçer, 2011).

Herkesin bir kişiliği vardır. Ancak şahsiyet sahibi olabilmesi için yani şahsiyetli biridir denebilmesi için toplumun ve inancının değer yargılarını benimseyip uygulaması gerekir. Farklı kişilikler birbiri ile karşılaştığı zaman birbirlerinin değer yargılarının örtüşüp örtüşmediğini gözlemlerler. Değer yargıları yani toplumun ahlaki değerleri ile örtüşmeyen davranışlar sergileyen kişilere güven duyulması zor olur. Her insanın, kendine özgü bir kişiliği vardır.

Her birey eğitim öğretim hayatının içindedir. Hayatının bir ere-sinde mutlaka bir öğretmenle karşılaşmıştır. Şimdi aşağıda bir öğret-menin şahsiyeti ile ilgili yapılan yorumu inceleyelim.

Alp Öğretmen ile ilgili yapılan yorumları inceleyelim.

Dersine zamanında girer, zamanında dersinden çıkar, verilen tüm görevleri yapar. O nöbetçi olduğu zaman öğrenciler koridorda ve bahçede gürültü yapamaz, ondan çekinirler. Dersine geç gelen öğrenciyi almaz, 'ben vaktinde geliyorsam sizde vaktinde geleceksiniz' der. Veli toplantısına tüm velilerin katılmasını ve velilerin çocuklarıyla ilgilenmelerini ister. Gerek öğretmen arkadaşları gerekse diğer arkadaşlarının başına bir şey gelse ilk o koşar. Dedikodu yaptırmaz, yanında birisi ile ilgili konuşulduğu zaman hemen o kişiyi arayıp yanına çağırır ve yüzleştirir, o nedenle yanında kimse başkası ile ilgili konuşmaya cesaret edemez. Yardım etmeyi sever ancak yol kenarlarında manevi duyguları sömüren ifadeler kullanan dilencilere yardım edilmesine karşı çıkar. Otostop çekenleri arabasına almaz, neden almıyorsun diyenlere 'Allah korusun bir kaza yapsam o kişinin ailesi benim çocuğumu veya eşimi kaçırı-yordu diye dava açsa ne yaparım' der. Sendika ayrımı yapmaksızın, eğitim ile ilgili yapılan haklı her tür mücadeleye katılır. Emir almayı sevmez...

Alp Öğretmenin kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Böyle bir kişi ile arkadaş olabilir misiniz? Neden?

Sizce Alp Öğretmen nasıl bir şahsiyettir?

Şahsiyet/kişilik kavramında dünya görüşümüzü oluşturan pek çok değer hayatımıza yansımaları ve davranışa dönüştüğünü görürüz. Birey başka kişilerle karşılaştıkça kendi benliğinin mücadelesini verecektir veya bazı davranış ve huylarını değiştirecektir.